

Perustuslakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Sivistysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 143/2025 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava sivistysvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitusneuvos Anna Kankaanpää, opetus- ja kulttuuriministeriö
- professori Elina Pirjatanniemi

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Ahvenanmaan maakunnan hallitus
- professori Olli Mäenpää
- professori (emeritus) Teuvo Pohjolainen

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia, lukiolakia, opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia, oppivelvollisuuslakia sekä kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annettua lakia. Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2026.

Esitykseen sisältyy lakiehdotusten suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä koskeva jakso. Hallituksen esityksen mukaan lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa säätämisyjärjestyksessä. Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi oppivelvollisuuslain muuttamisen osalta asiassa lausunnon.

Valiokunnan lausunto PeVL 45/2025 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

(1) Esitykseen sisältyvällä 4. lakiehdotuksella esitetään muutettavaksi oppivelvollisuuslain 2 §:ää. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi rajausta, jonka mukaan kolmansien maiden kansalaiset, jotka oleskelevat Suomessa opiskelutarkoituksessa, eivät ole Suomessa oppivelvollisia. Esityksen perustelujen (s. 57) mukaan henkilön katsottaisiin oleskelevan Suomessa opiskelutarkoituksessa, mikäli hän oleskelee Suomessa opiskelua varten myönnettyllä oleskeluluvalla.

(2) Ehdotettu sääntely on merkityksellistä perustuslain 16 §:n 1 momentin kannalta. Jokaisella on perustuslain 16 §:n 1 momentin mukaan oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Oppivelvollisuudesta säädetään momentin toisen virkkeen mukaan lailla. Momentissa säädetään jokaiselle subjektiivinen oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Momentin ensimmäinen ja toinen virke on säännöksen perustelujen mukaan tarkoitettu olemaan siten yhteydessä toisiinsa, että perusopetukseksi on katsottava se opetus, joka kuuluu oppivelvollisuuteen (HE 309/1993 vp, s. 64/I).

(3) Perustuslakivaliokunnan mukaan oppivelvollisuuteen kuuluva opetus on perustuslain 16 §:n 1 momentissa tarkoitettua perusopetusta. Perusoikeusuudistuksen perusteluissa todetaan, ettei perustuslain 16 §:n 1 momentin toisen virkkeen säännös estä laajentamista tai supistamista oppivelvollisuutta nykyisestä. Momentin ensimmäisen ja toisen virkkeen välisen yhteyden vuoksi oppivelvollisuutta laajennettaessa laajenee myös velvollisuus antaa maksutonta opetusta. Erikseen on todettu, ettei säännös estä muuttamista perusopetusjärjestelmää, kunhan vain jokaisen oikeus maksuttomaan perusopetukseen säilytetään (HE 309/1993 vp, s. 64/I). Perustuslain 16 §:n 1 momentista seuraa, että siinä tarkoitettu oppivelvollisuus on voitava suorittaa maksuttomassa perusopetuksessa (PeVL 43/2020 vp, s. 4). Perustuslakivaliokunnan mukaan oppivelvollisuuteen kuuluva opetus on perustuslain 16 §:n 1 momentissa tarkoitettua perusopetusta (PeVL 43/2020 vp, s. 3—5). Perustuslakivaliokunta on edellyttänyt oikeutta maksuttomaan perusopetukseen rajaavalle sääntelylle riittäviä perusteluja (PeVL 35/2022 vp, kappale 8).

(4) Ehdotettu oppivelvollisuuden rajausta ja siihen liittyvä opetuksen maksullisuus kohdistuvat vain opiskelutarkoituksessa Suomessa oleskeleviin kolmansien maiden kansalaisiin, joihin ei ehdotuksen mukaan jatkossa kohdistu oppivelvollisuus. Perusoikeuksien soveltamisalaan kuuluvat perusoikeusuudistuksen esitöiden mukaan vain Suomen oikeudenkäyttöpiirissä olevat henkilöt (HE 309/1993 vp, s. 37). Jokaiselle kuuluva perusoikeus maksuttomaan perusopetukseen ei siten ole soveltamisalaltaan niin laaja, että se turvaisi myös kaikille kolmansien maiden asukkaille perusoikeuden maksuttomaan perusopetukseen Suomessa siten, että nämä voisivat halutessaan vapaasti saapua sitä käyttämään. Ehdotetun oppivelvollisuuslain rajauksen kohteena ovat vain opiskelutarkoituksessa Suomeen saapuvat kolmansien maiden kansalaiset, joihin ei kohdistu oppivelvollisuus. Kysymys ei näin ollen tältä osin ole perusoikeuden rajoittamisesta. Perustuslakivaliokunnan mielestä ehdotettua oppivelvollisuuden rajausta voidaan pitää perustuslain 16 §:n 1 momentin kannalta ongelmattomana. Sivistysvaliokunnan on kuitenkin vielä syytä varmistua, että ehdotetun oppivelvollisuuden rajauksen henkilöpiiri on ehdotetun sääntelyn perusteella riittävän yksiselitteinen muuhun lainsäädäntöön nähden.

Valiokunnan lausunto PeVL 45/2025 vp

(5) Lisäksi perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota 1. lakiehdotukseen sisältyvään tilauskoulutuksen tilaajaa koskevaan sääntelyyn. Lakiehdotuksen 33 §:ssä säädetään tilauskoulutuksen järjestämisestä. Hallituksen esityksessä (s. 23) todetaan, että ehdotettu muutos mahdollistaisi myös tilauskoulutuksen myymisen Ahvenanmaalle. Sivistysvaliokunnan on syytä varmistua, että ehdotettu sääntely sisältää riittävän säädöspohjan tämän perusteluissa kuvatun muutoksen toteutumiseksi.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Perustuslakivaliokunta esittää,

että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Helsingissä 12.11.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Heikki Vestman kok
varapuheenjohtaja Wille Rydman ps
jäsen Petri Honkonen kesk
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Atte Kaleva kok
jäsen Teemu Keskisarja ps
jäsen Jarmo Lindberg kok
jäsen Mats Löfström r
jäsen Mira Nieminen ps
jäsen Johanna Ojala-Niemelä sd
jäsen Onni Rostila ps
jäsen Ville Skinnari sd
jäsen Johannes Yrttiaho vas

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Lauri Koskentausta